

УДК. 378 .016..005.6

З. Рябова, д.п.н., доцент, завідувач кафедри управління вищим навчальним закладом і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

ПРОЕКТУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦІВ З ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті описується модель управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання, розкриваються аспекти її проектування та оцінювання. Надається характеристика експертним методам оцінювання та обґрунтовується доцільність їх використання в освіті.

Ключові слова: модель, проектування, оцінювання, експертне оцінювання, підготовка фахівців з педагогіки вищої школи.

З. Рябова

ПРОЕКТИРОВАНИЕ И ОЦЕНКА МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКОЙ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ПЕДАГОГИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В УСЛОВИЯХ ЗАОЧНОГО ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье описывается модель управления подготовкой специалистов по педагогике высшей школы в условиях заочной формы обучения, раскрываются аспекты ее проектирования и оценки. Дается характеристика экспертным методам оценивания и обосновывается целесообразность их использования в образовании.

Ключевые слова: модель, проектирование, оценка, экспертное оценивание, подготовка специалистов по педагогике высшей школы.

Z. Ryabova

DESIGN AND EVALUATION OF MODELS TRAINING SPECIALISTS IN PEDAGOGY OF HIGHER EDUCATION UNDER EXTRAMURAL STUDIES

Resume. The paper describes the model of management training experts in pedagogy of higher education in a distance learning, reveals aspects of its design and evaluation. The characteristic of the expert estimation methods, and the expediency of their use in education.

Keywords: model, design, evaluation, ekspertnon assessment, training on pedagogy of higher education.

Постановка проблеми

Вступ. Система освіти буде розвиватися в необхідному напрямі тільки тоді, коли враховуватиме попит і пропозиції на освітні послуги (продукти) й орієнтуватиметься на актуальні запити споживачів освітніх послуг та стан їх

задоволення. У зв'язку із цим управління підготовкою фахівців у вищому навчальному закладі взагалі й магістрів з педагогіки вищої школи зокрема є актуальним питанням для забезпечення якості надання освітніх послуг. Розв'язання цього питання потребує певного проектування та оцінювання відповідної моделі.

Побудова моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання є складним багатоаспектним процесом, який вимагає ґрунтовного підходу до вивчення стану досліджуваного об'єкту, визначення його ключових характеристик, виокремлення проблемних моментів. Для здійснення зазначеного необхідно проаналізувати існуючий стан, зіставити його зі стандартом, як ідеальною характеристикою цього об'єкту, й розробити певні заходи щодо його покращення. У науковій літературі визначено, що це можливо здійснити за допомогою моделювання або проектування розвитку досліджуваного об'єкту.

Аналіз останніх досліджень. Використання моделювання у наукових дослідженнях та управлінні процесом підготовки фахівців у навчальному закладі розкривається в роботах Н. Аминова, Т. Борової, О. Дахіна, Г. Єльнікової, В. Маслова, В. Монахова, В. Пікельної, Г. Полякової, В. Ростовської, Роберта Ю. Шеннона та ін.

Питанням проектування в управлінській діяльності присвячені праці таких авторів як В. Беспалько, В. Безрукова, О. Дахін, Д. Джонс, І. Коновальчук, О. Мойсєєв, В. Монахов, Н. Плахотнюк, М. Поташнік, Т. Сущенко, Н. Яковлева, В. Ясвін та ін.

На основі аналізу наукових праць багатьох авторів можна визначити, що модель є спрощеним аналогом об'єкту дослідження, відтворенням його властивостей в ідеальному вигляді. Це штучно створена копія об'єкту дослідження у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, яка відображає у спрощеному вигляді його структуру, властивості та взаємозв'язки. Саме зі штучно створеною копією об'єкта управління, зі спрощеним його виглядом легше проаналізувати його існуючий стан, визначити проблемні моменти, що заважають розвиватися об'єкту управління у визначеному напрямі та відповідати певним стандартам.

Процес побудови моделі є моделюванням. Разом із тим, поряд з педагогічним моделюванням у науковій літературі описується педагогічне проектування, під яким розуміють створення моделей планованих (майбутніх) процесів, явищ тощо.

Аналізуючи поняття педагогічного моделювання та проектування, ми погоджуємося з точкою зору О. Мойсєєва, що проектування (у вузькому смислі – створення ідеальної моделі нової системи управління) може розглядатися як синонім до моделювання. Тобто, моделювання і проектування не можна розглядати як синоніми. Головною відмінною особливістю моделювання є те, що при його здійсненні використовуються дані, які отримані у минулому досвіді з метою його переосмислення, а

проектування спрямоване на створення образу бажаної майбутньої педагогічної системи з використанням показників та умов, що є принципово новими.

Питанням експертного оцінювання присвячено багато наукових досліджень. Детально цей процес розглянуто в роботах таких авторів як Г. Азгальдов, М. Алексєєв, О. Анісімов, Л. Даниленко, А. Єрмола, О. Касьянова, М. Князева, В. Паламарчук, Е. Райхман, О. Суббето, В. Черепанов, Ю. Швалб, Г. Штомпель та ін.

Використання цього методу в освіті має назву педагогічна експертиза, він виявляється у виведенні заключного колективного судження про педагогічний об'єкт.

Метою даної статті є описання моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання розкриття аспектів її проектування та оцінювання.

Виклад основного матеріалу

Проектування розглядається як цілеспрямована науково-практична діяльність щодо вирішення проблем шляхом передбачення, задуму, складання плану та застосування в умовах, близьких до реальних. Педагогічне проектування розуміють створення моделей планованих (майбутніх) процесів, явищ тощо. До складу проекту входять конкретні моделі або модулі. Існує певний порядок їх побудови: формулювання проблеми, мети; висування ідей, що можуть сприяти вирішенню протиріч очікуваних результатів; процес апробації з моніторинговим відстеженням (безупинна діагностика, аналіз і коректування); заключний етап: узагальнення результатів, висновки.

Компонентами педагогічного проектування є мета, об'єкт, суб'єкт, засоби, методи здійснення та результат. Результатом педагогічного проектування є створення проекту інноваційної освітньої моделі¹.

Підкреслимо, що при розгляданні проектування як спеціально організованої людської діяльності, моделювання виступає його частиною. Такої ж точки зору дотримується й О. Дахін, який стверджує, що при зіставленні зазначених термінів відбувається їх змістове «вкладення». Тобто проект, як система, є підсистемою моделі та навпаки: саме проектування може складатися з часткових моделей².

В управлінні будь-яким процесом у вищому навчальному закладі розробляються і ефективно використовуються як проекти, так і моделі, хоча найчастіше застосовується педагогічне проектування, як ефективний механізм побудови інноваційних моделей.

¹ Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті; монографія. / Рябова Зоя Вікторівна. – К.: Педагогічна думка 2013. – 268 с.

² Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и ... неопределенность / А. Н. Дахин // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 21-31.

Це підтверджується тим, що, по-перше, моделі забезпечення якості освіти у вищому навчальному закладі спрямовані на майбутній результат діяльності освітньої системи. Вони використовуються як механізм зворотного зв'язку та спосіб коректування відхилень від запланованих результатів, і включають в себе моделі навчальної діяльності та рівня навченості тих, хто навчається, які використовують показники, що отримані в минулому. По-друге, тим, що встановлюється ступень реалістичності, конкретизація завдань, узагальнення результатів, висновки та представлення досвіду застосування педагогічній громадськості. Саме ці позиції характеризують педагогічну модель в контексті проектування³.

У процесі створення моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання необхідно визначити ідеальний стан управління розвитком навчально-виховного процесу через розвиток навчальної діяльності тих, хто навчається і професійної діяльності тих, хто навчає, показником чого має бути позитивна динаміка рівня як рівня навченості студентів, так і професійної компетентності педагогів. У цій моделі відображається стандарт випускника навчального закладу (сукупність сформованих компетентностей), механізм зворотного зв'язку та засоби встановлення і розв'язання проблем, які заважають досягти запрограмованого результату.

Ураховуючи вищезазначене, підкреслимо, що модель управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання складається з таких модулів: концептуальний; цільовий; змістовий; технологічний; результативний; регулятивний. Модель представлена на рис. 1.

Концептуальний модуль складається з методологічного концепта (закони, концепції, нормативна база тощо); теоретичного концепта (ідеї, наукові узагальнення щодо); практичного концепта (необхідність адаптації та запровадження у національну вищу школу Європейської кредитно-трансферної системи організації навчання та розробка моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання на засадах компетентнісного підходу); кон'юнктурного концепта (аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища навчального закладу, визначення змісту навчання та адаптація його до умов заочного навчання та ЄКТСОН, визначення вимог до суб'єктів навчального процесу (формування стандарту діяльності кожного)).

Цільовий модуль визначає мету управління процесом підготовки фахівців з педагогіки вищої школи, яка полягає у забезпеченні якості навчального процесу і отриманні запланованого результату діяльності

³ Монахов В. М. Педагогическое проектирование – современный инструментарий дидактических исследований / В. М. Монахов // Школьные технологии. – 2001. – №5. – С. 75–89.

науково-педагогічного колективу. Тобто, реалізації субмоделі магістра з педагогіки вищої школи.

Змістовий модуль забезпечує визначення змісту освіти та визнанням того, що для забезпечення процесу навчання майбутніх магістрів з педагогіки вищої школи необхідно досконале вивчення теорії і практики вищої професійної освіти, педагогічної та професійної психології, менеджменту у сфері освіти, інформаційних технологій в освіті, педагогічної риторики, методів та засобів навчання, оволодіння навичками необхідними для сучасного викладача тощо. Безпосередньо модуль складається з трьох блоків: змістове наповнення, що забезпечується визначенням змісту та напрямів процесу з підготовки фахівців з педагогіки вищої школи, методичне забезпечення (розробка навчальних комплексів, методичних посібників, рекомендацій тощо); управлінські впливи на стан діяльності суб'єктів навчального процесу.

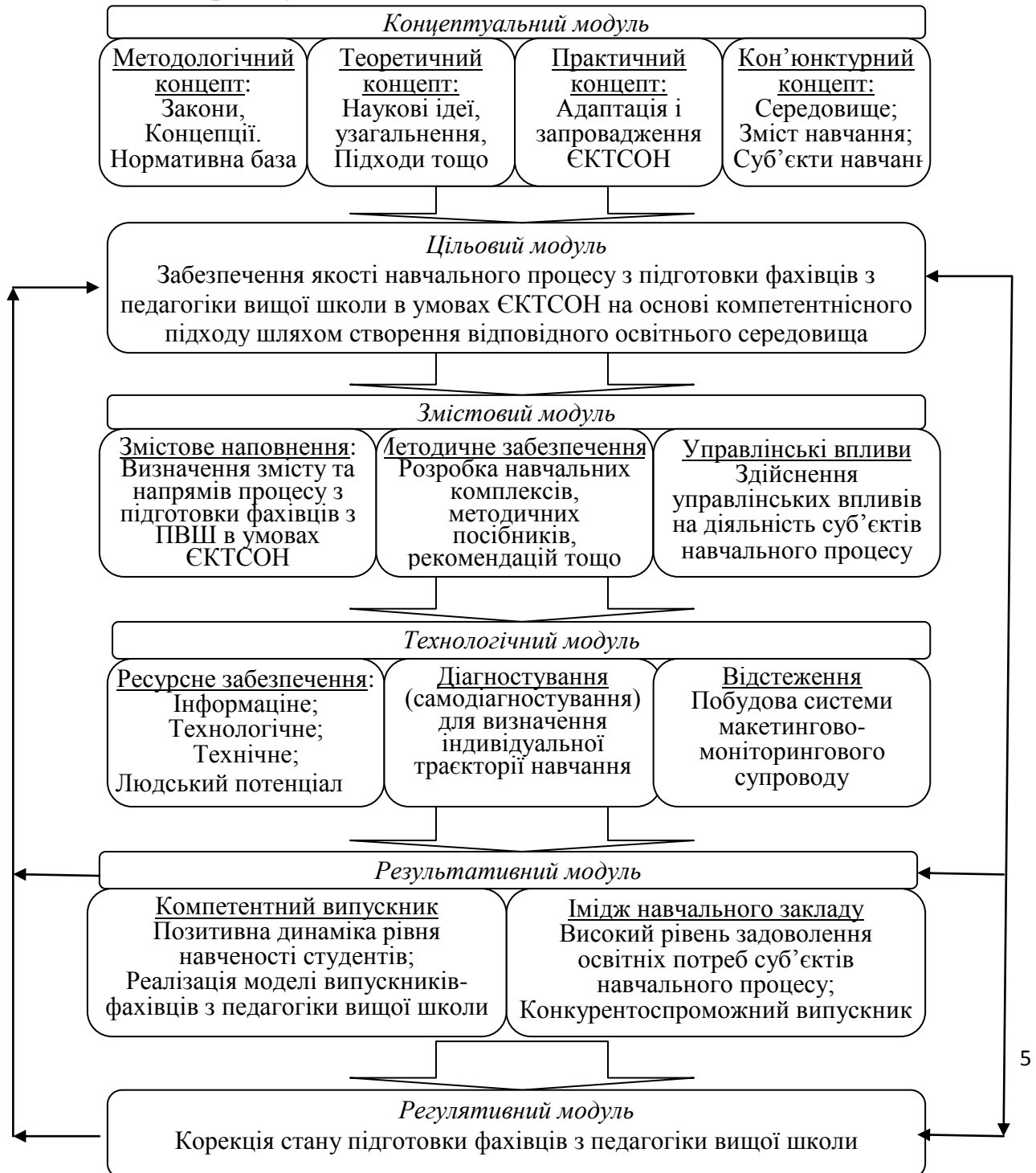

Рис. 1. Модель управління процесом підготовки фахівців з педагогіки вищої школи

Технологічний модуль включає поетапність використання функцій управління, реалізація яких має призвести до отримання запланованого результату. Він складається з трьох блоків: ресурсне забезпечення (інформаційне, технологічне, технічне забезпечення та людські ресурси); діагностування (самодіагностування) для визначення індивідуальної траєкторії навчання студентів, відстеження шляхом побудови системи макетингово-моніторингового супроводу.

Результативний модуль. Він складається з двох блоків: компетентний випускник, що передбачає отримання тільки позитивної динаміки рівня навченості студентів й забезпечення реалізації моделі компетентного випускника-конкурентоспроможного фахівця з педагогіки вищої школи. Другий блок - імідж навчального закладу, який забезпечується високим рівнем задоволення освітніх потреб суб'єктів навчального процесу та станом конкурентоспроможності випускників навчального закладу.

Регулятивний модуль передбачає визначення відхилень й усунення негативних показників з метою досягнення запланованих результатів.

Оцінювання моделі управління процесом підготовки фахівців з педагогіки вищої школи здійснюється експертами.

Експертне оцінювання, як комплекс логічних і математичних процедур, спрямоване на отримання інформації від фахівців, її аналіз і узагальнення. Головною метою експертного оцінювання є отримання висновку про стан проблеми й визначення можливих шляхів розвитку прогнозованого процесу або об'єкта, один із яких є оптимальним.

За енциклопедією, метод експертних оцінок – це процедура отримання оцінки проблеми на основі думки фахівців (експертів) з метою подальшого прийняття рішення (вибору)⁴. Г. Азгальдов та Е. Райхман дають таке визначення: використання експертних методів необхідно для оцінки якості продукції й повинно забезпечити визначення комплексної оцінки показників якості для широкого запровадження продукції. Основою визначення якості має стати об'єктивний висновок про стан прогнозованої ситуації⁵. У педагогіці використання експертних методів називається педагогічною експертизою⁶.

Для проведення експертного оцінювання створюється група кваліфікованих експертів, визначаються правила та одиниці оцінювання

⁴ *Энциклопедия маркетинга* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.marketing.spb.ru>

⁵ *Азгальдов Г. Г. О квалиметрии* / Г. Г. Азгальдов, Э. П. Райхман. – М. : Издательство стандартов, 1972. – 172 с.

⁶ *Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : колективна монографія* / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова [та ін.] / за заг. та наук. ред. Г. В. Єльнікової. – К., 2009. – 480 с.

(рівень, бал, ранг тощо). При оцінюванні педагогічного об'єкта експертам не дозволяється спілкуватися та обговорювати будь-які питання. Експерти заповнюють або анкети, або тести, після чого відбувається статистична обробка матеріалів та робиться висновок. Цикл експертизи проводиться декілька разів (не менше 3). Надійність та об'єктивність колективної експертної думки не викликає сумніву.

Ми підтримуємо думку О. Касьянової, яка зазначає, що експертизу можна розглядати у двох контекстах: перший – у контексті дельфійського методу експертних оцінок й різновидів, які ґрунтуються на опитуванні спеціально відібраних експертів, їх математично-статистична обробка й наступне коригування експертами своїх оцінок для отримання узгодженої узагальненої оцінки; другий контекст розгляду – сама діяльність людини, яка займає позицію експерта, її мета, цінності, розумові процедури, що дозволяють їй зробити експертний висновок, у тому числі пов'язаний з різними аспектами освітньої діяльності⁷.

Процедура експертного оцінювання на меті має отримання загальної оцінки проблеми на основі думки фахівців (експертів) з метою подальшого прийняття рішення. Оцінювання моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання має певні етапи. По-перше, це визначення експертів. У якості експертів можуть бути адміністрація, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, студенти та інші суб'єкти навчального процесу. По-друге визначаються методи, критерії та шкала оцінювання. Для процедури оцінювання, на наш погляд, доцільно обирати метод Дельфі та метод індивідуального експертного оцінювання. Визначення саме цих методів обґрунтовано тим, що кожний експерт вирішує завдання вибору найбільш влучної оцінки, яка найбільш точно відображає властивості об'єкта експертизи. По-третє, здійснюється організація роботи експертів. На даному етапі необхідно забезпечити те, щоб експерти працювали віддалено, щоб їх думки були особистісними і судження одного не впливали на судження інших. Підкреслимо, найважливішою умовою цього етапу є те, що експерти на повинні обмінюватися думками, враховуючи тільки свої власні судження. Наступним етапом є узагальнення результатів експертного оцінювання. Здійснюється аналіз та інтерпретація результатів експертизи. Далі - визначається підсумкове ранжирування об'єктів експертизи, аналізується ступінь узгодженості думок експертів. Шляхом обговорення результатів експертизи приймається рішення про її об'єктивність. Якщо результати

⁷ Касьянова О. М. Експертиза якості навчально-виховного процесу у вищій школі як основа його оптимізації [Електронний ресурс] / О. М. Касьянова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_4/kasjanova.pdf

визнані непереконливими, проводиться повторна експертиза. Після завершення цього етапу – готуються загальні висновки.

За результатами проведеного експертного оцінювання отримується висновок про стан проблеми й визначення можливих шляхів розвитку прогнозованого процесу або об'єкта, один із яких є оптимальним.

Ураховуючи вищезазначене підкреслимо, що проведення оцінювання моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання доцільно здійснювати саме за допомогою експертного оцінювання, що сприятиме результативності запровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчання у національну вищу школу.

Висновки

Нами описана модель управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання, розкрити аспекти її проектування та оцінювання. Надана характеристика експертним методам оцінювання та обґрунтовано доцільність їх використання в освіті.

Підкреслимо, що для результативного запровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу в систему управління процесом підготовки фахівців з педагогіки вищої школи необхідно розробити відповідну модель а провести її експертне оцінювання.

У подальших статтях детально буде описано поетапний механізм здійснення експертного оцінювання моделі управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи в умовах заочної форми навчання та процес аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азгальдов Г. Г. О квалиметрии / Г. Г. Азгальдов, Э. П. Райхман. – М. : Издательство стандартов, 1972. – 172 с.
2. Аминов Н. А. Модели управления образованием и педагогические стили / Н. А. Аминов // Вопросы психологии. – 1994. – №2. – С. 88-98.
3. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: Кол. монографія /Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. /За загальною редакцією Г. В. Єльнікової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 572 с.
4. Єльнікова Г. В. Моделювання управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. В. Єльнікова, В. І. Маслов // Імідж сучасного педагога. – 2008. – № 3-4 (82-83). – С.3-8.
5. Касьянова О. М. Експертиза якості навчально-виховного процесу у вищій школі як основа його оптимізації [Електронний ресурс] / О. М. Касьянова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_4/kasjanova.pdf
6. Мескон М. Х. Основы менеджмента: [пер. с англ.] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело ЛТДД, 1994. – 702 с.
7. Монахов В. М. Педагогическое проектирование – современный инструмент дидактических исследований / В. М. Монахов // Школьные

технологии. – 2001. – №5. – С. 75–89.

8. Проектирование систем внутришкольного управления: Пособие для руководителей образовательных учреждений и территориальных образовательных систем / Под ред. А. М.Моисеева. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 384 с.

9. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті : монографія / Зоя Вікторівна Рябова. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 268 с.

10. Энциклопедия маркетинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.marketing.spb.ru>

11. Яковлева Н. О. Проектирование как педагогический феномен. / Н. О. Яковлева // Педагогика. – 2002. – №6. – С. 8-14.

Ryabova Z.V.

**DESIGN AND EVALUATION OF MODELS TRAINING
SPECIALISTS IN PEDAGOGY OF HIGHER EDUCATION UNDER
EXTRAMURAL STUDIES**

The paper describes the model of management training specialists in pedagogy of higher education in terms of distance learning, reveal aspects of its design and evaluation.

Based on the analysis of scientific papers, it was determined that the model is a simplified analogue of the research object, the reproduction of its properties in top form. Indicated that the process of building the model is modeling or design. Revealed that the main distinguishing feature of modeling is that in its implementation using the data obtained in the previous experiment with a view to redefining and design aimed at creating an image of the desired future educational system using parameters and conditions that are fundamentally new. It is noted that the teacher understands design models for future processes, events and more. There is a procedure for constructing such models.

The article shows that in the process of creating a model management training specialists in pedagogy of higher education in terms of distance learning is defined ideal state of development management of the educational process through the development of learning activities of students and professional activities who teaches measure which must be positive trend level as the level of training students and professional competence of teachers. This model shows the standard graduates (aggregate existing competencies), feedback mechanism and means of establishing and solving problems that prevent programmed to achieve results. The model consists of the following modules: conceptual; the target; the content; of technology; the resultant; the regulatory.

It is emphasized that for effective implementation of the European Credit Transfer system to learn the system control the training of Pedagogies conduct an expert evaluation of the developed model. The article reveals the essence and expert evaluation stages. The conclusions of the feasibility of the development model and its expertise.

It is noted that in future articles will describe in detail a step-wise

mechanism of expert evaluation model management training specialists in pedagogy of higher education in terms of distance learning and the process of analysis and interpretation of the results.